

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) วิชาสุดท้ายที่มหาวิทยาลัยไม่ได้สอน เล่ม 2

วรัชยา พรหมสุวรรณ
Varachaya Phromsawan
ประทีป พีชทองกลาง
Prateep Peuchthonglang
กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
Department of Social Sciences and Humanities
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
Rajamangala University of Technology Lanna
E-mail: Khun_jedrin@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 14 มีนาคม 2563

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 22 พฤษภาคม 2563

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 13 มิถุนายน 2563

ผู้แปล : สธณี อาชวานันทกุล
จำนวนหน้า: 192 หน้า
พิมพ์ครั้งที่ 10 : เมษายน 2555

1. บทนำ

ความสำเร็จการศึกษาเปรียบเสมือนจุดเริ่มต้นที่เราจะได้ก้าวสู่บทบาทใหม่ในชีวิต บางคนอาจจะก้าวไปในหนทางที่สวยงาม แต่อีกหลายคนก็อาจจะพลัดหลงไปในหนทางที่ยากเข็ญ ช่วงเวลาที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยจึงถือเป็นช่วงสำคัญที่อาจส่งผลถึงทั้งชีวิต มหาวิทยาลัยหลายแห่งจึงมีการเชิญบุคคลที่ประสบความสำเร็จมาถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิต รวมถึงข้อคิดสำคัญที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ที่บัณฑิต

หนังสือเรื่อง “วิชาสุดท้ายที่มหาวิทยาลัยไม่ได้สอน 2” ไม่เพียงแต่แปลความหมายของสุนทรพจน์ของบุคคลที่ประสบผลสำเร็จในชีวิต 10 ท่าน ที่ได้กล่าวไว้ในวันรับปริญญาของบัณฑิตมหาวิทยาลัยชั้นนำของสหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่ยังเรียบเรียงคำทำให้ผู้ที่อ่านได้เข้าใจได้ง่ายขึ้น มีเนื้อหาที่น่าสนใจ และสร้างแรงบันดาลใจ

ให้แก่ผู้อ่าน สุนทรพจน์ของทั้ง 10 ท่าน มีแนวคิดหลากหลายแตกต่างกันออกไป แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ ข้อคิด แนวทางและแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิต

หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าอย่างมากต่อการอ่าน ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านได้รับข้อคิด แนวทาง และแรงบันดาลใจ และมีแนวคิดที่แตกต่างไปจากเดิม สามารถทำให้ผู้อ่านได้ไตร่ตรองและคิดตาม สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้ จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้วิจารณ์ได้นำหนังสือเล่มนี้มาวิจารณ์เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านต่อไป

2. เนื้อหา

เนื้อหาของหนังสือเรื่อง “วิชาสุดท้ายที่มหาวิทยาลัยไม่ได้สอน 2” เป็นการแปลสุนทรพจน์ของบุคคลที่มีชื่อเสียง 10 ท่าน ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านได้ไตร่ตรองและคิดตาม ผู้วิจารณ์ได้สรุปให้เห็นแก่นของเนื้อหาแต่ละบท ดังนี้

บทที่ 1 J.K. Rowling “ประโยชน์ทางอ้อมของความล้มเหลว และความสำคัญของจินตนาการ” นักเขียนชาวอังกฤษซึ่งโด่งดังจากการเขียนวรรณกรรมเยาวชนเรื่องแฮร์รี่ พอตเตอร์ รวมถึงชีวิตที่ยากลำบากในอดีตของเธอที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับคนอื่นมากมาย เธอได้เล่าถึงจุดต่ำสุดของชีวิตเมื่อตอนอายุ 27 ที่ประสบปัญหาครอบครัว J.K. Rowling ต้องหย่าร้างกับสามีและต้องเลี้ยงลูกสาวด้วยตนเองภายใต้สภาวะทางการเงินที่ตกต่ำถึงขนาดต้องขอเงินสงเคราะห์จากรัฐบาล ปัญหาที่เกิดขึ้นยิ่งส่งผลให้เธอกลายเป็นโรคซึมเศร้า แต่ท้ายสุดเมื่อชีวิตได้เดินมาถึงจุดต่ำสุดและสูญสิ้นทุกอย่างจนเหลือเพียงแค่ 2 สิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิต ซึ่งได้แก่ ลูกสาว และงานเขียนเรื่องแฮร์รี่ พอตเตอร์ เธอจึงพยายามอย่างเต็มที่เพื่อรักษา 2 สิ่งสุดท้ายไว้ให้ดีที่สุด ซึ่งในสุนทรพจน์เธอพยายามชี้ให้เห็นว่าความล้มเหลวเหล่านั้นเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้เธอประสบความสำเร็จ “คุณอาจไม่เคยประสบความสำเร็จในระดับที่ฉันเคย แต่ความล้มเหลวในชีวิตเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ มันเป็นไปได้เลยที่เราจะไม่เคยทำผิดพลาด เว้นเสียแต่ว่า คุณจะใช้ชีวิตอย่างระแວดระวังจนเกินไป ซึ่งการใช้ชีวิตแบบนี้ไม่ได้แตกต่างจากการล้มเหลวโดยอัตโนมัติเลย”

บทที่ 2 Guy Kawasaki “คุณอยากเป็นผู้ประกอบการใช่ไหม” การเรียนรู้เป็นกระบวนการ ไม่ใช่เหตุการณ์หนึ่ง ครั้งหนึ่งเคยคิดว่าการเรียนรู้จะสิ้นสุดเมื่อได้รับปริญญา นั่นไม่เป็นความจริง ผู้ประกอบการไม่เคยหยุดเรียนรู้ และอันที่จริง การเรียนรู้เป็นเรื่องง่ายกว่าเดิมหลังจากที่คุณเรียนจบแล้ว เพราะมันง่ายที่จะมองเห็นความเกี่ยวข้องที่อธิบายว่า เหตุใดคุณถึงจำเป็นต้องเรียนรู้ อย่าสับสนระหว่างโรงเรียนกับการเรียนรู้ คุณอาจจะไปโรงเรียน แต่ไม่ได้รู้อะไรเลย และคุณก็สามารถเรียนรู้อะไรๆ ได้มหาศาลนอกรั้วโรงเรียน ถ้าคุณอยากประสบความสำเร็จ คุณจะต้องเรียนรู้อย่างไม่หยุดยั้ง

บทที่ 3 Barack Obama “จงทำให้เรากลับมาเชื่อมั่นอีกครั้งหนึ่ง” ถ้าคนเพียงคนเดียวสามารถทำอะไรได้มากมาย และนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ชีวิตของคนจำนวนมาก คนแต่ละคนก็สามารถทำในสิ่งที่เขาทำได้เช่นกัน ในสุนทรพจน์ที่กล่าวมานี้ ได้ให้แนวคิดในเรื่องการมั่นใจในตัวเอง เชื่อมั่นในสิ่งที่ตัวเองทำ ไม่ควรท้อ เพราะถ้าสิ่งใดที่คนอื่นสามารถทำได้เราก็ทำได้เช่นกัน เราควรให้โอกาสแก่ตัวเอง เพราะถ้าเกิดเราขาดความเชื่อมั่นในตัวเองไปแล้ว เราก็จะไม่ประสบความสำเร็จในสิ่งที่เราอยากจะทำ

บทที่ 4 Anna Quindlen “จงเสาะหาชีวิตที่แท้จริง” ชีวิตที่เต็มเปี่ยม หมายถึงชีวิตที่ประกอบอาชีพ แต่ก็รวมถึงชีวิตอีกชีวิตหนึ่งด้วย นั่นคือชีวิตแห่งความรัก เสียงหัวเราะ และสานสัมพันธ์กับมนุษย์คนอื่น แค่อายุปัตตูและตาของคุณ และความหมายของการมีชีวิต คือ การอยู่กับปัจจุบันและความเป็นจริง โดยมองแค่วันนี้ ตอนนี้ และวินาทีนี้ เพราะวินาทีที่เราคิดถึงอดีต หรือมองไปหาปัจจุบัน ทุกอย่างมันจะดูสับสนวุ่นวายและทำให้เราไม่มีความสุขกับขณะนี้เลย

บทที่ 5 Bill Watterson “ไอเดียบางอย่างเกี่ยวกับโลกภายนอกจากคนที่ชำเลื่องมองมันแล้วแผ่นหนี” คนหลายคนจะพบกับปัญหาทางศีลธรรมของตัวเองในทุกด้านของชีวิตการทำงาน ทุกคนมีความปรารถนาและความต้องการแตกต่างกัน แต่ถ้าเราไม่ค้นหาวาอะไรคือสิ่งที่เราต้องการจากตัวเอง และจุดยืนของเราคืออะไร เราก็จะใช้ชีวิตอย่างเฉื่อยชาและไร้ความอึดอ้อมไม่ซำกั้เร็ว เราทุกคนนิยมตัวเองด้วยการกระทำ การตัดสินใจแต่ละครั้งจะบอกกับตัวเองและบอกกับโลกว่าเราคือใคร ลองคิดว่าเราอยากได้อะไรจากชีวิตนี้ และจงตระหนักว่าความสำเร็จนั้นมีมากมายหลายรูปแบบ การคิดค้นความหมายให้กับชีวิตของตัวเองไม่ใช่เรื่องง่าย แต่มันก็ยังเป็นสิ่งที่เราทำได้ และคิดว่าตัวเราเองจะมีความสุขมากกว่า ถ้าได้พยายามทำ

บทที่ 6 Bradley Whitford “ผมเรียนรู้ทุกอย่างในชีวิตจากงานคัดตัวนักแสดง” ให้แนวคิดคือ ให้เราเป็นนักแสดงในชีวิตของตัวเอง ทำชีวิตให้เต็มไปด้ด้วยการ ลงมือทำ อัยารอให้ชีวิตเป็นตามยถากรรม แต่จงทำให้มันเกิดขึ้น สร้างอนาคตของตัวเอง วาดความหวังของตัวเอง ก่อร่างสร้างความรักของตัวเอง ไม่ว่าจะเชื่อแบบไหน จงเคารพในพระเจ้าผู้สร้าง ไม่ใช่ด้ด้วยการนั่งรอให้พรโพรยปรายลงมาจากเบื้องบน แต่ด้ด้วยการทำในสิ่งที่เราทำได้ เพื่อให้พรนั้นเป็นจริง ด้ด้วยตัวเอง ในขณะที่เรากำลังเฉลิมฉลองความสำเร็จนั้น เราต้องขอบคุณทุกสิ่งทุกอย่างที่นำพาเรามาถึงจุดนี้ และตระหนักให้ด้ว่า โชคดีมหาศาลของเรามาพร้อมกับหน้าที่ที่ด้ต้องรักษาสิ่งนั้นให้คงอยู่ต่อไปในอนาคต

บทที่ 7 Suzan – Lori Parks “ชีวิตแบบที่คุนรักจะซำบเข้าใกล้คุน” คำแนะนำที่ด้ที่สุด คือคำแนะนำที่แยงจากคนอื่นที่ให้เรา เพราะมันจะทำให้เราด้นำกลับมาคิดกับตัวเราเอง และทำให้เราพยายามมากขึ้นกับสิ่งที่เราทำ ทำให้เขาด้เห็นว่าเราไม่ได้เป็นแบบที่เขาพูด สิ่งนั้นเองจะทำให้เราด้ก้าวผ่านอุปสรรคต่าง เพื่อประสบความสำเร็จในชีวิต

บทที่ 8 Aleksandr Solzhenitsyn “โลกที่แตกแยก” ถ้าโลกยังไปไม่ถึงจุดจบ พัฒนาการของมนุษย์ก็ยังไม่ถึงขีดสุดเช่นกัน และยิ่งโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ยิ่งเปลี่ยนแปลงมากเท่าไร กระบวนการคิด การพัฒนาศัภภาพของมนุษย์ก็ยิ่งเปลี่ยนแปลงมากไปเท่านั้นเช่นกัน

บทที่ 9 John Walsh “แปดเรื่องที่ผมเสียตายเป็นไม่มีใครบอก” เขาด้แนะนำดังนี้ 1) เอานาฬิกาปลุกไปไว้ในห้องน้ำ ความหมายก็คือ จะทำให้เราไม่ละเลยเวลา มีความกระตือรือร้น ทำอะไรก็มีความกระฉับกระเฉง 2) ทำทีละอย่าง ให้ความสนใจอย่างเต็มทีกับประสบการณ์แต่ละอย่าง เพื่อเตือนให้ระวังการซำบเขว และถ้าเราทำอะไรหลายสิ่งพร้อมกัน จะทำให้เสียสมาธิ และผลที่ออกมาจะไม่ใช่เป็นที่น่าสนใจ 3) ใช้เวลามากกว่าเดิมในการฟัง การฟังไม่ใช่แค่ฟังสิ่งที่คนอื่นพูดออกมา แต่เราต้องฟังตัวเราเองด้ด้วย ตั้งใจฟังไม่ได้หมายถึงฟังแค่เสียง แต่ต้องฟังความรู้สึกของตัวเอง ความรู้สึกต่อสิ่งต่างๆ ที่ไม่ได้พูดออกมา แต่เป็นความรู้สึกที่แท้จริงด้ด้วย 4) สื่อสารสิ่งที่คุนคิดให้ชัดเจน ซ่อนี้มีความเสี่ยง การที่คุนพูดชัดเจนว่าคุนคิดอย่างไร คือการเสี่ยงที่จะผิดอย่างชัดเจนมากขึ้น แต่อย่างน้อยคุนก็ด้แสดงให้เห็นว่าเป็นคนฉลาดพูด พูดเก่ง และบางทีก็อาจจะไม่ผิดมากก็ได้ 5) ให้การศึกษากับตัวคุนเอง การที่เราจะประสบความสำเร็จกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้นั้น เราต้องมีการเรียนรู้ที่ด้ และควรเรียนรู้อย่างไม่หยุดยั้ง 6) ทำสิ่งที่ยากสำหรับคุน อะไรสักอย่างที่คุนไม่มีเวลาให้กับมันจริงๆ เพราะเมื่อไรที่คุนทำได้ คุนจะด้รับคลื่นแห่งความเบิกบานและประหลาดใจอย่างน่าทึ่ง 7) เขียนบันทึก การด้รู้ว้าคุนจะเขียนอะไรบางอย่างทุกวันจะช่วยลับความสนใจของคุนต่อทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้แหลมคมกว่าเดิม และการจดบันทึกยังช่วยในเรื่องความจำเป็นอย่างด้ 8) คุนจะเป็นเหมือนกับพ่อแม่ของคุนมากกว่าที่คุนคิดหรือที่คุนอยากจะเป็น

บทที่ 10 Barbara Kingsolver “วิธีอยู่อย่างมีความหวัง” ถ้าคุณสูญเสียความหวังในตอนจบของแต่ละวัน ก็จงตื่นขึ้นในวันใหม่ แล้วสวมใส่ความหวังอีกครั้งพร้อมกับบรอนเท้า ความหวังคือเหตุผลเพียงหนึ่งเดียวที่คุณจะไม่ยอมแพ้ ไม่เผาผลาญส่วนที่เหลือของเรือแล้วจมลงไปกับมัน เรือของชีวิตตามธรรมชาติของคุณและโอกาสเพียงหนึ่งเดียวของลูกๆของคุณ

3. บทวิจารณ์

3.1 ภาพรวมของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้แม้จะตีพิมพ์ออกมาตั้งแต่ปี 2555 แล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีเนื้อหาร่วมสมัยที่พูดถึงทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตจริงในการทำงาน ที่เรียกกันว่า “ทักษะเพื่ออนาคต” หรือ “ทักษะในศตวรรษที่ 21” การเรียนในมหาวิทยาลัยจะต้องเรียนรู้ทักษะการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ เพื่อการดำรงอยู่อย่างมีคุณภาพ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะในการรับมือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ มีความสามารถในการปรับตัวจึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการเรียนรู้และทักษะชีวิต (ทิตินา แคมณี, 2555; วิจารณ์ พานิช, 2555) และต้องเรียนรู้ทักษะใหม่เพื่อความอยู่รอดในสังคม (Martin, 2010) ดังนั้น เพียงแค่ความเป็นเลิศในเนื้อหาสาขาวิชาที่ศึกษาไม่เพียงพออีกต่อไปแล้วในยุคที่มีความรู้และข้อมูลข่าวสาร เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นักศึกษาต้องมีทั้งความรู้ในเนื้อหาและทักษะที่จะประยุกต์ใช้ในการปรับเปลี่ยนความรู้เหล่านั้นให้เข้ากับเป้าหมายที่เอื้อประโยชน์และสร้างสรรค์ รวมถึงเพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตามเนื้อหาและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ละวัน (Kay, 2010)

หนังสือได้ตอบโจทย์การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องสร้าง “ทักษะเพื่ออนาคต” โดยได้รวบรวมสุนทรพจน์ที่มีเนื้อหา กินใจ ผู้อ่านได้เป็นอย่างมาก มีความหมายที่ลึกซึ้ง ทำให้ผู้ที่ได้อ่านนั้น ได้ไตร่ตรองและคิดตามได้เป็นอย่างดี สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้อ่านอีกด้วย และในเนื้อหาของสุนทรพจน์ที่ผู้กล่าวแต่ละท่าน ได้กล่าวมานั้นก็มีความแตกต่างกันออกไป ทำให้น่าสนใจและยังสามารถนำมาปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และในเนื้อหาของสุนทรพจน์ที่ผู้กล่าวแต่ละท่านได้กล่าวมานั้น เป็นประสบการณ์จริงในชีวิต เป็นเรื่องยากที่บัณฑิตจะเรียนรู้ได้เองจากตัวอักษรในหนังสือจากการเรียนในห้องเรียนในมหาวิทยาลัย เพราะเป็นประสบการณ์ที่ทุกคนจะต้องเผชิญหลังจากจบการศึกษานี้แล้วเท่านั้น นั่นก็คือชีวิตจริงนั่นเอง

3.2 จุดเด่น

หนังสือเล่มนี้ถือเป็นหนังสือหมวดเรื่องสั้น ที่มีคุณค่าทั้งต่อการอ่านและครอบครองไว้ ซึ่งจะขอกล่าวรายละเอียดดังนี้

ประการที่ 1 การใช้ภาษา เนื่องด้วยส่วนใหญ่เป็นคำกล่าวสุนทรพจน์จะเป็นภาษาอังกฤษ ผู้แปลยังได้แปลความหมายไว้โดยใช้ภาษาที่ง่าย ซึ่งทำให้เข้าใจได้มากขึ้น เนื้อหาแต่ละหัวข้อกระชับได้ใจความ มีเนื้อหาที่ครอบคลุม และสุนทรพจน์ของผู้มีชื่อเสียงทั้ง 10 ที่ได้กล่าวไว้นั้น สามารถนำไปปฏิบัติใช้ได้จริงมีการแสดงแนวคิดของตนเองแสดงให้เห็นถึงแนวคิดของแต่ละท่านแตกต่างกันออกไปอย่างน่าสนใจ

ประการที่ 2 การออกแบบรูปเล่มมีความเรียบง่าย แต่ก็มีลวดลายที่ทำให้สะดุดตา และน่าหยิบมาอ่าน รูปแบบของปกจะออกไปทางการใช้สีปกและตัวหนังสือที่อ่านแล้วสบายตา ภายในเป็นกระดาษแบบถนอมสายตาและมีรูปภาพของผู้ที่ได้กล่าวสุนทรพจน์ประกอบ อีกทั้งขนาดของหนังสือเล่มนี้พอดีกับมือทำให้พกพาได้ง่าย สามารถนำไปอ่านได้ทุกที่

ประการที่ 3 หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าอย่างมากต่อการอ่าน หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ให้ความรู้ใหม่ๆ ข้อดีๆ ที่มหาวิทยาลัยไม่ได้สอนให้กับเรา เป็นความรู้และทักษะเกี่ยวกับการใช้ชีวิตของตนเอง หลังจากจบการศึกษาและพร้อมที่จะไปเผชิญกับโลกความเป็นจริงภายนอก และยังทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในการดำรงชีวิตประจำวันของตนเอง

ผู้แปลหนังสือเล่มนี้ได้เลือกแปลสุนทรพจน์ทั้ง 10 ชิ้นที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือนี้ ผู้กล่าวสุนทรพจน์ที่คัดสรรมาในเล่มนี้ไม่ได้สอน “สูตรสำเร็จ” ของความสำเร็จให้กับการศึกษา หลายคนเล่าถึงความล้มเหลวของพวกเขาอย่างสนุกสนานด้วยซ้ำไป ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านมองเห็น “ก้นดัก” ของใบปริญญา บทบาทของการศึกษาในบริบทของการใช้ชีวิต ทั้งในฐานะปัจเจกชนและในฐานะพลเมืองของสังคม และอาจช่วยทุกท่านในการตอบตัวเองว่าความหมายของชีวิตอยู่ที่ใด เป็นต้น

3.3 จุดด้อย

ในหนังสือเล่มนี้ผู้วิจารณ์มองว่ามีจุดด้อยน้อยมาก เนื่องจากเป็นหนังสือที่ใช้ภาษาขงดงาม การให้แนวความคิดในการใช้ชีวิตที่มีคุณค่าต่อผู้อ่านเป็นอย่างมาก ในส่วนที่พอจะเป็นจุดด้อยอยู่บ้างมีเพียง 2 ประการดังนี้ ประการที่ 1 ผู้วิจารณ์เห็นว่ารูปแบบการเขียนของหนังสือเล่มนี้เน้นใช้คำที่ไม่ได้มีความหมายตรงตามคำ แต่จะออกไปทางวิเคราะห์และให้คิดตาม ซึ่งในส่วนนี้อาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจและตีความหมายแตกต่างกันออกไป และ ประการที่ 2 ในส่วนของเนื้อหาย่อยๆ ในบางบทไม่มีคำอธิบายเพิ่มเติม มีแต่หัวข้อ อาจจะส่งผลให้ผู้อ่านเกิดความไม่เข้าใจ ซึ่งผู้วิจารณ์เห็นว่าเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านไม่ได้อ่านอย่างราบรื่นและเข้าใจความหมายผิดไป

4. บทสรุป

มนุษย์อาจเป็นสัตว์ที่ “ฉลาด” ที่สุดในโลก แต่โชคร้ายที่สิ่งที่มนุษย์ฉลาดทำที่สุดคือการหาเหตุผลมาตอกย้ำอคติ มายาคติ และความหลงตัวเอง สามปัญหาซ่อนเร้นที่ถูกซุกไว้ใต้พรมลึกลงไปเรื่อยๆ ด้วยหนังสือฮาวทูจำนวนนับไม่ถ้วนที่สอนแบบฉาบฉวยอย่างเหลือเชื่อ ถ้าหากเราตั้งใจ “คิด” อยากรู้อะไรจริงๆ สิ่งนั้นจะบังเกิด ผู้กล่าวสุนทรพจน์ทุกท่านที่ได้คัดสรรมานำเสนอในหนังสือเล่มนี้ ล้วนเข้าใจว่าโลกได้หมุนรอบตัวเราชีวิตไม่ใช่ประวัติย่อ ความล้มเหลวสอนเรามากกว่าความสำเร็จ ความสุขกับความสำเร็จไม่ใช่เรื่องเดียวกัน การรู้เท่าทันทั้งความสุขและความทุกข์นั้นสำคัญกว่าการวิ่งหาความสุขและวิ่งหนีความทุกข์ การ “คิดเก่ง” ไม่สำคัญเท่ากับการ “คิดเอง” และโลกไม่มีวันดีกว่าเดิมได้ด้วยคามฝันลมๆ แล้งๆ มุมมองเกี่ยวกับการใช้ชีวิตของหลายท่านที่ได้กล่าวมา เคยหลงทางและไม่รู้จักตัวเองมาก่อน หลายท่านเคยผ่านจุดสูงสุดและต่ำสุดของชีวิต จนเห็นได้ว่าอะไรคือสิ่งสำคัญที่ควรยึดไว้ ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้แหละ จะช่วยให้คนที่ไม่ว่าตัวเองต้องการอะไร หรือไม่ว่าอนาคตอยากเป็นอะไร พอจะได้มุมมองชีวิตใหม่ๆ ให้กับตัวเอง

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

- ทิศนา แคมณี. (2555). **บัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21: การปรับหลักสูตรและการสอน**. เอกสารอัดสำเนา.
วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
สฤณี อาชวานันทกุล. (2555). **วิชาสุดท้ายที่มหาวิทยาลัยไม่ได้สอน เล่ม 2**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ. openbooks.

เว็บไซต์

- The Partnership for 21st Century Skill. (2009). **Framework for 21st Century Learning**. Retrieved January 5, 2020, from <http://21stcenturyskill.org/index.php>.

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Kay, K. (2010). **21st Century Skills: Why the Matter, What They are, and How We Get There**. In Bellanca, J.& Brandt, R. (Eds.), **1stCenturySkills: Rethinking How Students Learn**. Bloomington, In: Solution Tree Press.
Martin, J. (2010). **The Meaning of the 21st Century**. Bangkok. L.T.P.